

Útěky vězňů

Dokážete odhadnout, co všechno vězňům v uranových dolech chybělo?

Co riskovali útekem? Proč do toho přesto šli? (Někteří opakovaně?) Co mohli získat?

Které vlastnosti a okolnosti ovlivňovaly úspěch útěku?

Proč se někteří „civilové“ rozhodli „muklům“ pomáhat?

Kde se berou „zrádci“?

Seznamte se s texty. Čemu nerozumíte? Na co byste se potřebovali zeptat?

Několik klíčových slov: korekce, bunkr, absolutní trest, amnestie, „jeřábničí“, koridor

Obrázek: Hrob zastřelených uprchlých vězňů (14. 10.

1951) na hřbitově v Horním Slavkově, Foto: M.Svejkovská

Přesný počet vězňů, kteří utekli, není znám. Oficiální údaje o útěcích z trestaneckých táborů při uranových dolech z let 1949-1959 hovoří o 584 uprchlých, z nichž bylo 31 na útěku zastřeleno. Nejvíce vězňů ze střežené oblasti uprchlo v letech 1949 (143 vězňů) a v roce 1951 (156 vězňů). Právě vysoký počet uprchlých trestanců měl být jedním z hlavních důvodů převodu táborů do působnosti ministerstva a následné vytvoření izolované a pečlivě střežené oblasti Jizera. Došlo k všestrannému zpřísnění tábora režimu. Restrikce se rovněž násobily při hromadných pokusech o útek. Od roku 1952 se počet pokusů o útek snižuje. Do konce roku 1955 uprchlo 572 vězňů a v letech 1956 – 1959 je 12 odsouzených. Otázkou zůstávají pokusy o útek, které byly vyprovokovány nebo řízeny StB. Takto „odhalení“ vězňové byli podrobni krutým výsledkům, následovaly pobytu v korekcích apod. Vězňové „útěkaři“ odcházeli od soudů s lety trestu navíc, někdy i s trestem absolutním.

Mauthausenské schody: Ze šachty na lágř se chodilo po pověstných 227 schodech. Byly to normálně v zemi zatlučené kůly a založená prkna. Když přšelo, byly tyto schody rozmočené blátem. V době sucha se bláto změnilo v prach. Kolem těchto schodů byl jakýsi jednoduchý koridor. To se stalo osudnou příležitostí dvěma politickým vězňům, kteří toužili po svobodě. Po noční směně asi v polovině schodů skočili za dráty a dali se do běhu. Chlapci utíkali směrem k východoněmeckým hranicím. Daleko nedoběhli. Brzy si uvědomili beznadějnost svojí situace. Sedli si u cesty před rodinný domek, kde byla matka s dvěma syny, a čekali. Přiběhli dva „jeřábničí“ a bez ohledu na ženu a její dva malé chlapce vysypali do vězňů svoje zásobníky. Podle táborového lékaře jeden měl v sobě 26 a druhý 13 střelných ran. Celý tábor musel nastoupit a náčelník ostrahy pronesl plamennou řeč.

„**Jáchymov Vršek**“, později Barbora: 16. června 1950 se podařilo vězňům Edmundu Soukupovi, Viliamu Polákovi a Josefu Bandyemu odzbrojit příslušníka SNB, mladšího strážníka Jana Hanáka, kterému odebrali zbraň, svázali ho a nutili, aby s nimi pokračoval jako rukojmí ke státní hranici. Po další potyčce byl Jan Hanák těžce zraněn a vězňům se podařilo uprchnout.¹

Hornoslavkovská šachta č. 14: 1951. Skaut Karel Kukul² vzpomíná na to, jak s 10 spoluvězni utekli: „Kamarádi předstírali závadu, kvůli níž prý musí do zámečnické dílny. Tam přepadli bachaře a vzali mu samopal. Spustili ho dolů do šachty a protikleci jsme nahoru vyfárali my zbývající. Dostali jsme se přes dráty a vydali se směrem k západní hranici. V naší směně byl spoluvězeň Levinský, který nebyl do útěku zasvěcen, protože jsme k němu neměli dost důvěry. Řekli jsme mu, aby sfáral dolů s dozorcí, on ale

¹ PADEVĚT, Jiří. *Komunistické lágř: tábory nucené práce, nápravně pracovní tábory, pracovní útvary vězňů a internační místa duchovních 1948-1962*. Praha: Academia, 2019.

² Karel KUKAL-BEYELER, *Deset křížů*. Vyd. 2., Rychnov nad Kněžnou: Ježek, 2003.

chtěl utéct s námi. Jeden z našich měl proto Levinského stále na dozoru. Jenže ten mu po pár kilometrech vyklouzl, vrátil se na šachtu, kde osvobodil dozorce, a byl spuštěn náramný poplach.“ Muže pochytili za pomoci vrtulníků, na jaře 1952 při monstrprocesu v karlovarském Hornickém domě padly tři tresty smrti. Ostatním byly tresty navýšeny, Kukulovi např. na 25 let, až do amnestie r. 1962 byl v nejhorších věznicích – Leopoldově a Mírově.³ **Augustin Bubník:** „Ty kluky pochytili a postříleli, a když je přivezli zpět do tábora, hodili je na zem jako kus hadru a všichni kolem nich museli pochodovat. Běda, když někdo smekl čepici nebo udělal křížek. To hned dostal od příslušníka pendrekem po hlavě. Bylo hrozné vidět mrtvé zastřelené kamarády. Byla to téměř celá parta.“⁴

Nikolaj: 1955, desítka vězňů uprchla tunelem. „Když jsme se dostali nahoru, museli jsme se plazit po zádech. Poslední zavřel a sypal papriku a koření kvůli psům. Kdyby někdo z nás zakašlal, tak nás postříleli,“ říká **Anton Tomík**. Jejich útěku si všimli po ranním nástupu a na vyhledávání bylo nasazeno přes 900 mužů. Na svobodě muži pobýli 12 dní, tresty jim byly navýšeny, většina z nich skončila v Leopoldově. Pan Tomík z vězení vyšel na amnestii r. 1960 ve 28 letech a: „Když jsem se vrátil, neměl jsem právo chodit do školy, neměl jsem práci, nemohl jsem na vojnu a ani volit.“⁵

Jitka Ptáčková, dcera politického vězně: „Z vyprávění tatínka vím, že tam byli zavřeni studenti, kteří se tehdy účastnili pochodu k Hradu za účelem podpory prezidenta Beneše. To byl rok 1948. Dostali tak podle paragrafu na ochranu republiky až 20 let. Kluci se domluvili a chtěli se v dole (Rovnost) podkopat a utéct za hranice. Pracovali na tom dlouho, ale byli prozrazeni, a ačkoliv na kolenou prosili o slitování, mnohé tam postříleli. A tatínek za to, že něco o tom věděl a nenahlásil, dostal k 11 letům další 2 roky.“⁶

Vykmanov: Když byl **Vlastimil Rychlík** zařazen na práci ve „věži smrti“, věděl, že: „...tady těch zbývajících třináct let ve zdraví nepřežiji a že s tím musím něco udělat.“ Celkem dva nepovedené útoky mu přinesly plných 19 let ve vězení!⁷

Myslíte si, že se společnost vyrovnala s obdobím 50. let? Jakou roli hrála v odhalování a vytváření nepřítelů StB a její provokace? Měli bychom vzpomínat na oběti politické perzekuce? Jak? Argumenty.

<http://www.pametnimista.usd.cas.cz/zdice-pametni-deska-obetem-politickyh-procesu-50-let/>

³ <https://www.katyd.cz/clanky/utek-z-komunistickeho-lagru.html>

⁴ https://www.lidovky.cz/sport/hokej/tri-paragrafy-za-kazdy-bubnikovi-hrozila-opratka.A131117_215236_In-sport-hokej_vrb?

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=C1bBQtq9ED4>, <https://ct24.ceskatelivize.cz/domaci/2727137-utek-z-lagru-nikolaj-anton-tomik-vzpomina-jak-si-s-dalsimi-vezni-vykopali-tunel-na>

⁶ Archiv Marcely Svejkové.

⁷ <http://www.modernedjiny.cz/clanek/vlastimil-rychlik-nepovedeny-utek-z-jachymova/>